

Projecte d'Innovació docent: Anàlisi crítica i producció de textos acadèmics

Programa de Millora i Innovació Docent

Títol del projecte: Anàlisi crítica i producció de textos acadèmics

Codi del projecte: 2015PID-UB/024

Programa: PPID - Projectes d'Innovació Docent

Nom i Cognoms del responsable: Bernat Padró Nieto

Departament: Filologia Romànica

Facultat: Filologia

Correu electrònic: bernatpadro@ub.edu

Nombre de participants: 1

Període: del 5/09/2014 al 30/11/2015

RESUM

El projecte d'innovació docent Anàlisi crítica i producció de textos acadèmics ha consistit en la introducció en el marc de l'avaluació continuada d'un sistema de treball per a l'alumnat orientat a l'elaboració d'un text crític monogràfic centrat en alguna de les novel·les treballades a l'assignatura «Novel·la: formes i pensament» del Grau d'Estudis Literaris. L'objectiu ha estat traslladar el centre del procés d'aprenentatge del professorat a l'alumnat i establir una major articulació entre docència presencial i treball autònom, fomentant alhora la implicació de l'alumnat en el seu procés d'aprenentatge. El seguiment d'aquest procés s'ha dut a terme a través d'un calendari de sessions que inclouen tutories individualitzades, seguiment de les distintes fases del treball, i tutorització per grups. En el procés s'han dut a terme més de 100 tutories personalitzades i 6 sessions de tutoria en grup. La proposta de millora ha tingut una gran acceptació entre l'alumnat. Tots els estudiants acollits a l'avaluació continuada han aprovat l'assignatura i les qualificacions assolides són sensiblement millors a les de la resta, alhora que han vist garantida l'adquisició de les competències del curs.

Línies d'innovació vinculades: Competències transversals, Pràcticum, TFG (Treball final de grau), Autoavaluació, Avaluació continuada, Avaluació entre iguals, Avaluació formativa, Aprenentatge autònom, Aprenentatge col·laboratiu, Aprenentatge entre iguals, Elaboració de projectes, Mentoria i tutoria, PBL, Casos i Simulacions

Paraules clau: Teoria i crítica literària, estudis de novel·la, Innovacions educatives, Avaluació formativa.

DESCRIPCIÓ DELS OBJECTIUS

La convergència cap a l'EEES ha implicat la necessitat d'**adaptar els estudis de literatura a noves formes d'aprenentatge** que posin major èmfasi en el **treball autònom** de l'estudiant, que es veu així interpel·lat a assumir una **responsabilitat** capital respecte al seu propi aprenentatge.

L'assignatura «Novel·la: formes i pensament», de tercer curs del grau d'Estudis Literaris, planteja un programa dedicat a la teoria i història del gènere treballats des d'un ventall metodològic diversificat, que en el cas de molts estudiants no acaba de ser assumit en la seva complexitat i diversitat. Per aquest motiu, en el marc de l'avaluació continuada, es va proposar la introducció d'un sistema de treball per a l'alumnat orientat a l'elaboració d'un text crític monogràfic centrat en alguna de les novel·les treballades al llarg del curs, seguint paràmetres acadèmics, i que constituís una primera introducció a la recerca: es va incidir en el treball amb bibliografia especialitzada i en l'ús d'un repertori crític adequat als problemes plantejats. L'objectiu ha estat en tot moment **traslladar el centre del procés d'aprenentatge del professorat a l'alumnat** i establir una major **articulació entre docència presencial i treball autònom**, fomentant alhora la **implicació** de l'alumnat en el seu procés d'aprenentatge, tot facilitant d'aquesta manera la seva adaptació a un nou mètode docent **més interactiu** i alhora més **autònom**.

La innovació ha consistit en la **incorporació de l'autoavaluació i la co-avaluació en les tasques de l'alumne**, procurant un augment de la seva **autonomia** i la **cooperació** amb els companys. Aquesta millora s'ha implementat mitjançant un **procés -d'aprenentatge, autoaprenentatge i cooperació-** que ha permès al professor avaluar la progressió de l'alumne i intervenir en els moments de dificultat i que, per altra, ha aconseguit que l'alumne prengués una major consciència del procés, així com la seva assumpció de responsabilitats respecte el seu aprenentatge. A més d'incidir en l'articulació de les metodologies d'anàlisi pròpies dels Estudis Literaris als continguts de l'assignatura, s'ha insistit en el procés de reflexió propi de les Humanitats, consistent en el plantejament d'hipòtesis que a mesura que avançava la recerca es veuen confirmades o refutades, essent aquest procés tan important com el resultat final. El seguiment d'aquest procés s'ha dut a terme a través d'un calendari de sessions que incloïen tutories individualitzades, seguiment de les distintes fases del treball, i tutorització per grups. Aquest procés ha permès a l'alumnat la realització d'una síntesi de les hipòtesis i la seva posada a prova davant les preguntes dels propis companys, en un **aprenentatge col·laboratiu**.

De manera sintètica, els objectius del projecte han estat els següents:

Pel que fa a la dinàmica de curs

1. En el marc de convergència europea i el sistema de crèdits europeus (ECTS), posar en pràctica una metodologia docent que emfasitzi més l'esforç i l'autoaprenentatge de l'alumnat.
2. Acompanyar els alumnes en el seu aprenentatge actiu i cooperatiu.
3. Intervenir en el procés del treball autònom de l'alumne per cooperar en la superació dels obstacles plantejats per la recerca, tot afavorint-ne l'esperit crític i la seva autonomia.
4. Facilitar l'aplicació de coneixements teòrics al treball específic sobre un cas pràctic.
5. Fomentar el treball en equip de forma col·laborativa tot creant grups de discussió, co-avaluació, reflexió didàctica i millora docent.

Pel que fa a l'aprenentatge de l'alumnat, s'ha promogut l'elaboració d'un text crític amb els següents objectius

6. Aprofundiment en l'anàlisi crítica de les novel·les seleccionades per la monografia.
7. Detecció de problemes i qüestions que requerissin una aproximació crítica, tot desplegant preguntes en relació al context històric i cultural, a la història del gènere, a la història de les idees estètiques, i a d'altres novel·les contemporànies.
8. Aprofitament de conceptes i competències adquirits en altres assignatures del grau, pròpies de la Teoria Literària i la Literatura Comparada.
9. Familiarització amb les diverses disciplines que estudien el fet literari i en les diferents tradicions crítiques que estudien el gènere novel·lesc. Capacitat d'avaluar els punts forts i febles de les diverses escoles crítiques, així com la seva pertinència i necessitat en funció de l'assumpte triat per a la redacció del text.

10. Familiarització amb l'ús de bibliografia especialitzada, i foment de la capacitat de relacionar les informacions procedents de diferents fonts per tal d'assolir uns objectius de coneixements concrets.

11. Consolidació de l'escriptura acadèmica, tot incidint en l'estil, la terminologia especialitzada i els models de citació acadèmics.

12. Foment de la iniciativa en la cerca d'altres fonts d'informació, no proposades pel professor, relacionades amb els temes tractats.

El procés d'elaboració del text crític ha tingut per objectiu fomentar en l'alumnat

13. La consciència de recursos i mètodes de la recerca i de la importància d'una planificació adequada per a no malgastar recursos i obtenir resultats fiables.

14. La capacitat de debatre, argumentar i defensar les opcions triades, tenint-ne en compte els punts forts i febles, tot implicant-se en un projecte en concret.

15. L'autoconsciència del procés d'aprenentatge de l'estudiant i els processos d'autoavaluació, així com promoure una millora de les tècniques d'organització de treball personal.

16. El desenvolupament de l'esperit crític a partir de l'anàlisi comparativa de fonts diverses.

Pel que fa a l'avaluació, s'ha dut a terme

17. La implementació d'un seguiment del procés, especialment pel que fa al plantejament d'hipòtesis i la seva refutació o confirmació al llarg del procés.

18. La comparació dels punts de partida inicials amb els resultats obtinguts en forma de text crític presentat, tot tenint en compte la incidència del procés seguit per l'estudiant.

19. El seguiment individualitzat del grau d'esforç i dedicació necessaris per assolir cadascun dels objectius per part de l'estudiant i la valoració del seu grau de satisfacció.

20. La incorporació dels estudiants en el seguiment i la millora de la qualitat de l'ensenyament.

21. El registre d'evidències del procés realitzat, complementàries als resultats presentats pels estudiants.

CONTEXT D'APLICACIÓ

La millora s'ha dut a terme en el marc de l'assignatura «Novel·la: Forma i Pensament» del Grau d'Estudis Literaris. Cal tenir en compte que el grau mencionat presenta un pla docent amb assignatures que s'adscriuen en les següents línies generals: Literatura general, Literatura comparada, Teoria de la literatura: història i mètodes, i Teoria dels gèneres literaris. L'assignatura «Novel·la: formes i pensament», que pertany a aquest últim grup, és una assignatura troncal programada al tercer curs del grau, i per tant, en un moment d'inflexió de la maduresa dels estudiants, en el que la trajectòria realitzada i les competències adquirides els dos primers anys han de començar a fer-se patents.

El plantejament docent anterior consistia en la realització de diverses avaluacions mitjançant exàmens al llarg del curs, amb la possibilitat de realitzar una monografia. En els casos de la tria de l'opció de la monografia els resultats eren, a grans trets, de dos tipus: els estudiants que desenvolupaven un procés actiu respecte el seu aprenentatge arribaven a resultats excel·lents, mentre que la resta entregaven textos que no demostraven un aprenentatge rellevant. En aquest sentit, la conclusió extreta va ser la següent: la redacció d'una monografia podia constituir un mètode excel·lent per l'adquisició dels coneixements i competències de l'assignatura, però calia implementar un seguiment precís i acurat capaç d'acompanyar els estudiants amb més dificultat i de potenciar aquells que presentaven major autonomia. La novetat havia d'incidir, a més de la **incrementació i sistematització del procés de seguiment**, en la ubicació de **l'autoaprenentatge i el treball cooperatiu en el centre del procés d'aprenentatge**.

L'alumnat que ha participat en les activitats de millora docent es trobava en el tercer curs de grau i ja havia superat diverses assignatures de caràcter metodològic, de manera que es trobava, en principi, en condicions d'aplicar la teoria i la crítica literàries a un conjunt de textos en un exercici de literatura comparada.

ACCIONS DESENVOLUPADES

La millora docent duta a terme **ha plantejat un exercici col·laboratiu** entre el professor i l'estudiant per tal d'**estimular-ne l'autoaprenentatge a través de l'autoavaluació i avaluació entre iguals** i que ha permès **motivar i acompanyar** en la utilització dels coneixements adquirits i del repertori crític i teòric treballat en assignatures anteriors, tot plegat al servei de l'assimilació dels continguts i les competències programades per l'assignatura.

Les accions desenvolupades, dutes a terme en el marc del curs acadèmic 2014-15, van iniciar-se entre el 15 de setembre i el 15 d'octubre, amb el plantejament a classe de la proposta d'actuació de millora docent, els seus paràmetres, el pla de treball i el calendari, i la invitació als estudiants a acollir-se a la proposta.

Al llarg d'aquest primer mes es va procedir a la orientació dels alumnes en hores de tutoria per tal que triessin una novel·la sobre la qual desenvolupar el text crític, partint sempre dels conceptes plantejats pel pla docent i desenvolupats a classe. El dia 15 d'octubre tots els estudiants acollits a l'avaluació contínua van presentar una proposta de treball vinculada a una de les novel·les del curs. A partir d'aquest moment es va establir un calendari de tutories setmanals en les quals es va realitzar el seguiment del procés de treball de l'alumne segons el següent pla de treball:

15 de setembre – 15 d'octubre: proposta de novel·la sobre la que es va treballar. En el cas d'alumnes especialment motivats, es van acceptar propostes degudament justificades de treball sobre novel·les que no estaven plantejades en el programa del curs.

16 – 22 d'octubre: En aquest punt els alumnes van proposar i negociar amb el professor l'aspecte concret que es volia treballar de cada novel·la, així com la proposta de bibliografia secundària adequada a la tria. Els estudiants van haver d'aportar també un títol provisional del seu futur text, que descrigués l'aspecte concret a treballar de la novel·la triada. L'objectiu d'aquest punt era incentivar

l'alumne en la seva capacitat d'interpretació del text en el seu conjunt, i alhora promoure una capacitat de focalització i síntesi amb la tria del títol del treball.

23 d'octubre – 24 de novembre: es van dur a terme una sèrie de tutories de seguiment del procés de lectura de la novel·la i de la bibliografia secundària. En elles es va promoure la reflexió sobre l'acostament crític i l'aplicació dels conceptes teòrics presentats al curs o treballats en la bibliografia secundària. Les tutories van servir per comprovar el grau d'assimilació dels conceptes clau del curs, especialment d'aquells vinculats al treball proposat, per seguir el procés de lectura i comprensió de la bibliografia secundària i per incidir en les eines interpretatives més adients en cada cas. Cada estudiant va haver d'assistir a un mínim de tres tutories en aquest període.

La dificultat generalitzada de dur a terme la tasca prevista en la fase següent (entrega d'un índex provisional) va obligar a introduir modificacions en les tasques plantejades. Calia implementar passos intermitjos, que es van dur a terme a partir de noves tasques. La primera va ser la selecció dels fragments de la novel·la treballada on el problema a estudiar hi fos present d'alguna manera. A partir d'aquí, i sempre de manera col·laborativa amb el professor, es va demanar a l'alumne que detectés les idees i els problemes principals continguts en els fragments seleccionats. Un cop fet això, se li va demanar que els posés en relació i els jerarquitzés. Aquestes noves tasques van resultar fructíferes i els alumnes amb més dificultats van poder, a partir d'aquest treball previ, presentar amb èxit un índex provisional del treball.

25 de novembre – 3 de desembre: els estudiants van haver d'entregar un índex provisional del treball i es va dur a terme una discussió sobre la seva estructura. Es va convidar a que aquesta entrega, així com la discussió, fossin simultànies amb l'inici de la redacció del treball, tot combinant el treball autònom de l'alumne amb sessions de debat amb el professor.

5, 12 i 19 de desembre: es va dur a terme la tutorització per grups. Es van programar dues sessions de **presentació i co-avaluació del treball** dels alumnes en cada un d'aquests dies, per tal d'agrupar els estudiants en grups de 6 o 7 persones. Cada estudiant va haver de sintetitzar en pocs minuts el seu treball, el mètode empleat, les troballes que havia fet, els obstacles que havia trobat, i les hipòtesis interpretatives. Els companys van aportar les seves valoracions, exercint un **procés d'avaluació entre iguals** del qual el professor en va prendre nota.

El fet de no pressuposar en els companys un coneixement exhaustiu de l'obra treballada ni de la bibliografia secundària va obligar a l'estudiant a una major concreció i claredat expositiva. **Els companys van intervenir** tot preguntant o

proposant interpretacions, iniciant-se així en l'**aprenentatge col·laboratiu**. Certes preguntes dels companys van ajudar a plantejar qüestions imprevistes per l'estudiant. A l'hora, l'estudiant va tenir l'ocasió de fer preguntes i contrastar mètodes i lectures amb els altres companys.

19 de desembre: l'últim dia de classe els estudiants van omplir un breu **qüestionari** enfocat a l'**autoavaluació del procés d'autoaprenentatge** que la proposta de millora docent havia fomentat, i a l'**avaluació de la tasca docent i de la proposta de millora** en sí mateixa.

23 de gener: entrega final de la monografia.

23 de gener - 8 de febrer: **avaluació** de la monografia, comparació entre la versió inicial i la final, **avaluació del procés d'autoaprenentatge** de l'alumne i **autoavaluació de la tasca docent**.

17 de juny: Reavaluació

17 de juny - 24 de juny: **avaluació de la monografia**, comparació entre la versió inicial i la final, **avaluació del procés d'autoaprenentatge** de l'alumne i **autoavaluació de la tasca docent**.

1 de juliol - 31 de juliol: **Autoavaluació científica** de la millora docent a partir de tots els **indicadors d'avaluació**.

15 de setembre- 30 de novembre: valoració de l'actuació i discussió dels resultats obtinguts amb el coordinador del Grau, plantejament de la possible implantació de la millora el curs següent –es produïa un canvi de professor a l'assignatura–, i elaboració de l'informe final.

RESULTATS ASSOLITS

El total d'alumnes matriculats a l'assignatura va ser de 76. Inicialment, 41 estudiants es van acollir a la millora, plantejada en el marc de l'avaluació continuada. Finalment, 10 alumnes van abandonar en algun punt del procés. El motiu principal al·legat va ser l'escreix de feina i el ritme de calendari que la millora docent suposava, que arribava a ser incompatible amb altres activitats de l'estudiant, en la majoria de casos la vida laboral. Aquests estudiants van ser reconduïts cap a la reavaluació.

En el procés es van dur a terme més de 100 tutories personalitzades, de les quals 91 eren obligatòries (3 tutories obligatòries per cadascun dels 31 estudiants acollits a la millora). També es van realitzar 6 sessions de tutoria en grup, d'una durada de 2 hores cada una, entre les quals es van repartir els estudiants.

Les qualificacions dels estudiants matriculats a l'assignatura van ser:

Aprovats 66 (MH3, E18, N24, A21)
Suspesos 4
No presentats 6
TOTAL 76

Si distingim les qualificacions dels estudiants que es van acollir a la millora de les dels que no ho van fer, obtenim els següents resultats:

Qualificacions dels estudiants acollits a la millora docent:

MH 3
E 12
N 10
A 6
S 0
TOTAL 31

Qualificacions dels estudiants acollits a l'avaluació única:

MH 0
E 6
N 14
A 15
S 4
TOTAL 39

D'aquests resultats en podem extreure diverses conclusions. És destacable el fet que tots els estudiants que es van acollir a l'avaluació continuada, on s'aplicava la millora, van aprovar l'assignatura. Per últim, cal assenyalar que els estudiants acollits a la millora van assolir millors qualificacions. En aquest sentit la diferència és notable. Cal concloure que la millora ofereix més garanties d'assolir bones qualificacions, a més de les competències del curs.

TRANSFERIBILITAT DELS RESULTATS

Els resultats obtinguts, així com la descripció de tots els processos duts a terme en el marc de la millora docent, han estat posat en coneixement del coordinador del Grau d'Estudis Literaris. L'assignatura «Novel·la: Forma i Pensament» s'ha mostrat òptima per aplicar aquesta millora, que tindrà continuïtat.

Tanmateix, una de les conclusions a les que s'ha arribat és que seria recomanable aplicar aquests tipus de millores en moments previs del pla d'estudis del Grau, de manera que es plantejarà la viabilitat d'introduir millores similars en alguna assignatura de primer curs.

No es descarta la presentació dels resultats a la comunitat acadèmica a través de congressos i revistes especialitzades en millora i innovació docent.

VALORACIÓ DE L'EXPERIÈNCIA

Els resultats obtinguts i les conclusions extretes d'aquesta actuació han estat enormement positius, fet que encoratja força en la tasca de continuar implementant aquest tipus de pràctiques en noves assignatures.

Cal destacar que la ràpida resposta i l'alt seguiment de la millora és un clar indicatiu de la capacitat d'estímul de la proposta. La valoració dels estudiants implicats –tal i com ho mostra el qüestionari que van omplir al final del curs– ha estat molt positiva, fins el punt de sol·licitar que aquesta actuació s'implementi en altres assignatures del Grau. Consideren que d'aquesta manera en fan un millor aprofitament i garanteixen el desenvolupament de les competències previstes. Ha quedat palès que el seguiment en tutoria de les tasques dutes a terme per l'estudiant, així com la discussió sobre els processos crítics desenvolupats per l'estudiant –ja sigui en tutoria personalitzada amb el professor, ja sigui en co-avaluació en tutories per grup– ha estat l'element que ha suposat una millora més significativa respecte a la situació inicial. En aquest punt coincideixen la valoració del professor i la de la majoria dels estudiants. La comparativa entre la primera versió del treball amb l'última ha mostrat una millora notable en la capacitat d'anàlisi crítica i d'escriptura de l'estudiant.

L'aspecte que caldrà millorar és el calendari d'activitats, que ha suposat un ritme de treball difícil d'assumir per aquells estudiants que també treballen. Una manera d'evitar l'abandonament seria espaiant més les activitats, tot començant l'actuació al començament del curs i allargant les tutories fins poc abans del dia de l'examen. Cal dir que les dificultats que van trobar la majoria dels estudiants, poc acostumats

a pensar a partir de problemes i amb tendència a les operacions descriptives, va requerir una modificació del pla inicial amb la introducció de noves activitats, com la selecció de fragments i la disposició i jerarquització dels aspectes a treballar de la novel·la. Aquestes activitats van demostrar que facilitaven l'elaboració del discurs propi i de l'estructura del treball, i caldrà tenir-les presents en futures implementacions de l'actuació.

Malauradament, cal assenyalar que el volum de feina necessari per dur a terme aquest tipus de millores és extraordinari. Constatem que seria òptim si es treballés amb grups d'uns 25 estudiants. Però els grups massificats, com els que trobem en el Grau d'Estudis Literaris, dificulten molt la implementació d'aquest tipus de millora. Cal subratllar que la crítica no és una disciplina que pugui aplicar-se mecànicament, partint d'uns pressupòsits abstractes, a tot tipus de text, ja que no opera amb veritats sinó amb valideses, i que per tant cada exercici de lectura interpretativa i de producció de textos crítics respon a circumstàncies específiques que no poden ser homogeneïtzades.